

Tutkimusartikkelien rinnakkaistallennus – SHERPA/RoMEO -palvelu tutkijan apuvälineenä

Posted on [18.12.2012](#) by [Johanna Lahikainen](#)

Tieteellisten artikkeleiden tallentaminen yliopistojen avoimiin julkaisuarkistoihin ei ole toistaiseksi laajemmin toteutunut Suomessa. Tilanne on kuitenkin vähitellen muuttumassa, jos rahoittajat alkavat edellyttää tutkimusten avointa saatavuutta.

Tällaisia vaatimuksia on tulossa mm. Iso-Britanniassa, jossa sikäläinen Suomen Akatemiaa vastaava tahon Research Councils UK on uudistanut [OA-politiikkaansa](#) siten, että 4/2013 alkaen kaikkien RCUK:n rahoittamien tutkimusten on oltava avoimesti saatavilla viimeistään vuoden kuluttua julkaisemisesta.

SHERPA/RoMEO –palvelusta tietoa rinnakkaistallennuksen oikeuksista

Jos artikkelia ei ole julkaistu jossain open access -lehdessä, vaihtoehdoksi jää yleisimmin artikkelikopion tallentaminen yliopiston tai tutkimuslaitoksen avoimeen julkaisuarkistoon. Eräs ongelma tallennuksessa julkaisuarkistoihin on se vaivannäkö ja ajankäyttö, joka liittyy kustantajien rinnakkaisjulkaisupolitiikan selvittämiseen. Tämä ongelma ilmenee myös Tampereen yliopiston tutkijoille tehdyn kyselytutkimuksen [yhteenvetoraportissa](#).

Hyvänä apuvälineenä asiassa on [SHERPA/RoMEO](#) -verkkopalvelu, johon on tallennettu tunnetuimpien kansainvälisten kustantajien linjauksia lehtiartikkelien rinnakkaistallennuksen ehdoista (default policies). Tietojen hakeminen palvelusta on vaivatonta: hakuja voi tehdä lehden tai kustantajan nimellä tai lehden ISSN-numerolla.

Palvelun tietokantaa päivitetään jatkuvasti, mutta toistaiseksi sieltä puuttuvat monet pienten kielialueiden sekä erityisalojen kustantajat ja lehdet. Esimerkiksi suomalaisten kustantajien lehtiä palvelusta ei vielä löydy muutamaa poikkeusta lukuunottamatta.

SHERPA/RoMEO:n tiedoissa lehteä koskeva kustantajan politiikka rinnakkaisjulkaisemisesta ilmenee värikoodilla sekä erikseen määritellyillä ehdoilla. Värikoodit ja niiden merkitys lyhyesti kuvattuna:

– Vihreän kategorian lehdille on annettu laajimmat artikkelien rinnakkaistallennusoikeudet. Tällöin on sallittua tallentaa julkaisuarkistoon artikkelin käsikirjoitusversion (pre-print) lisäksi joko vertyaisarvioinnin jälkeen tehty korjattu versio (post-print) tai kustantajan lopullinen taitettu versio.

- Sinisen kategorian lehdille on sallittu post-printin tai kustantajan version rinnakkaistallentaminen.
- Keltaisen kategorian lehdille vain pre-print -version rinnakkaistallentaminen on sallittu. Usein on näiden lehtien osalta kuitenkin post-printin tai kustantajan version rinnakkaistallentaminen sallittu tietyn ajan, yleisimmin 6 tai 12 kuukauden kuluttua artikkelin alkuperäisestä julkaisemisesta.
- Valkoisen värikoodin lehtien osalta kustantaja kieltää kokonaan rinnakkaistallentamisen.

Näkökulmia rinnakkaistallennuksen mahdollisuuksiin

Jonkinlaista näkökulmaa rinnakkaistallentamisen potentiaalista Helsingin yliopiston tutkimusjulkaisujen osalta saadaan tutkimalla TUHAT-tietokannassa olevia julkaisutietoja ja niihin liittyviä SHERPA/RoMEO:n värikodeja. Esimerkiksi tarkastelemalla HY:n keskustakampuksen tieteenalojen vertaisarvioituja artikkeleita vuosina 2005-2011, saadaan tulokseksi seuraavat lehtiin liittyvät tiedot:

- Yhteensä 56% lehdistä löytyy SHERPA/RoMEO-palvelusta (1468 kpl).
- 92% SHERPA/RoMEOsta löytyvistä lehdistä sallii ainakin jonkin artikkelin version rinnakkaistallentamisen.
- 41% myöntää laajimmat rinnakkaisjulkaisuoikeudet (värikoodi vihreä).
- 3 % myöntää edellistä hieman suppeammat rinnakkaisjulkaisuoikeudet (värikoodi sininen).
- 48% myöntää oikeuden rinnakkaisjulkaisusta vain pre-print -version artikkelista (värikoodi keltainen).

Vaikka 44% edellä kuvattuun esimerkkiin sisältyvistä lehdistä ei löydy SHERPA/RoMEO-palvelusta, on tulos rinnakkaistallennuksen kannalta kuitenkin varsin positiivinen. Koska monet keltaisen kategorian lehdistä sallivat ainakin post-print -version tallennuksen viivästettynä, tätä mahdollisuutta olisi järkevää hyödyntää.

Esimerkiksi TUHAT-tietokannan tallennuslomakkeella voi tekijä itse määrittellä ns. embargo-ajan, jonka jälkeen artikkelin sallittu versio tulee julkiseksi.

SHERPA/RoMEOsta puuttuvien lehtien osalta olisi vapaan saatavuuden lisäämisen kannalta hyödyllistä, että tutkijat vaatisivat kustantajia määrittelemään periaatteet rinnakkaistallennukselle – ja tarvittaessa vaatisivat mahdollisuutta rinnakkaistallennukseen ainakin tietyn embargo-ajan kuluttua.

Kirjasto avustaa

Kirjaston henkilökunta tarkastaa TUHAT-tietokantaan tallennettujen tutkimusartikkeleiden rinnakkaistallennusoikeudet ja tarjoaa apua esimerkiksi neuvontapalvelun ja kustantajille suunnattujen valmiiden kirjepohjien muodossa. Tarkempaa tietoa asiasta löytyy HY:n [OA-arkistoinnin](#) sivustolta. Yleisoppaana asiaan perehtymisessä voi käyttää HY:n kirjaston tuottamaa [Rinnakkaistallentamisen käsikirjaa](#).

Teksti

Mika Holopainen

Tietoasiantuntija

Keskustakampuksen kirjasto

Helsingin yliopiston kirjasto